

HET PROJECT 'COÖRDINATIE 4-JARIG L.B.O.'

Dick Nierop

In 1973 kwam het Besluit l.b.o./l.a.v.o., het startpunt voor de reorganisatie van het gehele l.b.o. In dit openingsartikel wordt uiteengezet hoe er sinds 1973 aan die reorganisatie is gewerkt middels het door de Landelijke Pedagogische Centra (L.P.C.) opgezette project 'Coördinatie 4-jarig L.B.O.'. Doel van het project is het stimuleren en ondersteunen van de harmonisatie in de onderbouw van de scholen voor L.B.O. Achtereenvolgens zullen hier aan de orde komen het ontstaan van het project, de aard van de activiteiten, de werkzaamheden die reeds uitgevoerd zijn en het werk dat nog verricht gaat worden.

1. ONTSTAAN

Aanleiding voor het op gang brengen van het project was het Besluit l.b.o./l.a.v.o. dat op 1 augustus 1973 van kracht werd. Het Besluit betekende een mijlpaal in de ontwikkeling van veralgemening en harmonisatie die in het l.b.o. al een aantal jaren aan de gang was. De in dit verband meest belangrijke punten uit het Besluit zijn:

- de vorming van een wettelijk kader, dat verdere harmonisatie en veralgemening kan stimuleren;
- de verbreding van afdelingen in de bovenbouw bij verschillende schooltypen;
- alle opleidingen in het l.b.o. werden vierjarig, voorzover ze dat nog niet waren.

Hoewel het Besluit niet uit de lucht kwam vallen - er is in Lochem heel wat over gepraat - betekende het toch een grote verandering. Mede gezien de relatief korte tijd waarin één en ander gerealiseerd diende te worden, bracht het vele scholen in een moeilijk parket en ontstond er een grote behoefte aan begeleiding.

Deze behoefte was zeker urgent waar er een tweede algemeen leerjaar tussen geschoven werd, bijvoorbeeld in het lager huishoud en nijverheid onderwijs (l.h.n.o.) en het lager economisch en administratief onderwijs (l.e.a.o.), en waar in de bovenbouw een verbreding van afdelingen plaats vond, bijvoorbeeld in het lager technisch onderwijs (l.t.o.) en het lager algemeen vormend onderwijs (l.a.o.).

De Landelijke Pedagogische Centra (LPC) reageerden in eerste instantie op de behoefte aan begeleiding door het opzetten van projecten voor categorieën van l.b.o.: het project 4-jarig l.e.a.o., het project 4-jarig l.h.n.o., projecten voor de bovenbouw van het l.t.o. en het project 'veralgemening' in het l.a.o. Vrijwel al deze projecten hadden tot doel op korte termijn oplossingen te bieden voor de problemen waarvoor de scholen door het van kracht worden van het Besluit l.b.o./l.a.v.o. kwamen te staan. In deze zin voorzagen en voorzien deze projecten in de behoefte van vele scholen.

Geleidelijk aan echter groeide de overtuiging dat deze op een bepaalde categorie van l.b.o. gerichte projecten onvoldoende tegemoet konden komen aan één van de intenties, uitgedrukt in het Besluit l.b.o./l.a.v.o., nl.: harmonisatie in de onderbouw van het l.b.o. Om deze reden startten de Centra in de zomer van 1973 het project 'coördinatie 4-jarig l.b.o.'. Om

een nauwe afstemming tussen de projecten te bewerkstelligen werkten LPC-medewerkers vanuit de categorale projecten in het coördinatie-project; in een wat later stadium gold dit ook voor docenten die in categorale projecten werkzaam waren. De gedachten van waaruit het coördinatie-project startte, kunnen worden duidelijk gemaakt aan de hand van twee citaten uit de nota van toelichting op het Besluit l.b.o./l.a.v.o., nl.:

- 1 'In het besluit heeft als beginsel gegolden dat het l.b.o. moet worden beschouwd als een onderwijskundig geheel met een groot aantal differentiaties. De inhoud van het besluit is nog slechts een eerste stap in die richting. Dit besluit moet dan ook worden gezien als een eerste aanzet tot de harmonisatie van het gehele l.b.o.'
- 2 Het besluit opent voor wat betreft de eerstkomende jaren derhalve de mogelijkheid van een ontwikkeling naar een structuur, bestaande uit een tweejarige meer algemene onderbouw, die op den duur een geharmoniseerd karakter zal moeten krijgen, te vervolgen met een tweejarige bovenbouw die ruimte laat voor differentiaties, welke karakteristiek zijn voor de onderscheiden vormen van l.b.o.'

'Harmonisatie' staat in het project centraal, waarbij onder harmonisatie verstaan wordt het geleidelijk naar elkaar toegroeien van de verschillende typen van l.b.o., zodat de doorstroming binnen het l.b.o. vooral na het tweede leerjaar daardoor wordt bevorderd. In het project is 'harmonisatie' nauw verbonden met het begrip 'veralgemening'.

Daaronder wordt in dit geval verstaan het verbreden van het vormingsaanbod in de onderbouw van het l.b.o., zowel door:

- de min of meer traditionele a.v.o.-vakken meer toegankelijk te maken voor de l.b.o.; dit betekent een vernieuwing van deze vakken naar inhoud en methoden; en door:
- het aanbod van verschillende l.b.o.-typen met betrekking tot hun op de praktijk gerichte componenten beschikbaar te stellen voor het gehele l.b.o.

2. DE AARD VAN DE ACTIVITEITEN

Om de harmonisatie te stimuleren werd gekozen voor het ontwikkelen, verspreiden en ter discussie stellen van een raamplan voor de eerste twee leerjaren van alle typen scholen binnen het l.b.o. Na de eerste discussieronde zou een bijstelling volgen waarna het raamplan opnieuw verspreid wordt. In hoeverre daarna verdergaande uitwerking en bijstelling gewenst en mogelijk zouden zijn, viel bij de start van het project niet geheel te voorzien.

Onder een raamplan wordt in het project verstaan een onderling samenhangend geheel van suggesties over doelstellingen, leerstof, didactische werkvormen, hulpmiddelen en evaluatiemethoden voor de vakken genoemd in de minimumlessentabel voor het eerste leerjaar, in het Besluit l.b.o./l.a.v.o. Deze suggesties zouden in principe van toepassing moeten zijn voor alle vormen van l.b.o.

3. DE WERKZAAMHEDEN IN CHRONOLOGISCHE VOLGORDE

- 1 het scheppen van een organisatorisch kader
- 2 het ontwikkelen van deelraamplannen
- 3 het verspreiden van deelraamplannen
- 4 het ter discussie stellen van deelraamplannen

- 5 het herschrijven van de deelraamplannen, i.c. het ontwerpen van het raamplan, en de verspreiding daarvan
- 6 ondersteuning van schoolwerkplanontwikkeling.

De activiteiten, genoemd onder 1 t/m 4, vallen in de periode 1973-1975. De werkzaamheden, aangeduid onder 5 en 6, vinden plaats in 1976 en 1977. Met de ondersteuning van schoolwerkplanontwikkeling, anders dan door het ontwikkelen en verspreiden van het raamplan, zal naar verwachting in het schooljaar 1977-1978 begonnen worden.

3.1. Het scheppen van een organisatorisch kader

De projectleiding (kerngroep genaamd) werd samengesteld uit medewerkers van de drie Centra, zodanig dat elk type van l.b.o. er met één persoon in vertegenwoordigd was. Op deze wijze werd naast een veelzijdigheid van informatie tevens een directe communicatielijn tussen het coördinatieproject en de diverse categorale projecten gewaarborgd. De secretaris van de projectleiding was de enige full-timer, de overige leden hadden één dag per week voor het werk in het project beschikbaar. De kerngroep is een uitvoerend orgaan; het beleidsbepalende orgaan is de Interne Centrale Werkgroep (ICW). Hierin hebben de directeurs van de diverse afdelingen beroepsonderwijs van de drie Centra zitting. Als voorzitter van de ICW fungeert één van de Algemeen Directeuren van de drie Centra.

Het op relatief korte termijn ontwikkelen van een raamplan had de hoogste prioriteit en daarom werd besloten tot het vormen van vakgroepen die tot taak kregen een deelraamplan te ontwerpen voor een bepaald vak of vakgebied. In de eerste maanden van 1974 werden de volgende vakgroepen geïnstalleerd: Aardrijkskunde/Geschiedenis/Maatschappijleer, Engels, Expressievakken, Kennis der Natuur, Lichamelijke Oefening, Nederlands, Studiellessen en Wiskunde. In januari 1975 volgde de installatie van de vakgroep Algemene Technieken.

In de vakgroepen zaten twee docenten uit elke categorie van l.b.o., met uitzondering van het l.m.o.

Vaak waren dezen reeds werkzaam of werkzaam geweest in vakgroepen van categorale projecten. Het voorzitterschap berustte meestal bij een medewerker van één van de drie Centra, in enkele gevallen werd hiervoor een (vak)deskundige van buiten de Centra aangetrokken. Leden van de projectleiding fungeerden als contactpersoon met één of meer vakgroepen, zodat er een directe communicatielijn tussen projectleiding en vakgroepen ontstond. Alle vakgroepen hadden als opdracht een deelraamplan te ontwerpen voor hun betreffende vak(gebied) en hun werk voor de zomer van 1975 af te ronden.

Voor de vakgroep Algemene Technieken wordt i.v.m. de latere start van deze groep zomer 1976 aangehouden. De docenten in de vakgroepen kregen in het schooljaar 74-75 twee taakuren voor hun werk in het project.

3.2. Het ontwikkelen van deelraamplannen

De vakgroepen hebben het verre van gemakkelijk gehad om tot een deelraamplan voor hun vak(gebied) te komen. Zonder uitputtend te willen zijn, kunnen daarvoor enkele factoren genoemd worden:

- De meeste mensen in een vakgroep kenden elkaar in het geheel niet. Daarenboven bleek in vele vakgroepen een diversiteit van meningen over onderwijsdoelstellingen en uitgangspunten voor het vak te bestaan. Er was tijd nodig om als groep te gaan functioneren

en elkaar op een aantal wezenlijke zaken te vinden. In vrijwel geen der vakgroepen waren verschillen van opvattingen gebonden aan schooltype; het ging meestal om fundamentele discussies over de doelstellingen van het l.b.o. en de bijdrage daaraan van het eigen vak.

- Hoewel de principes van leerplanontwikkeling bij velen bekend waren, bleek het niet eenvoudig deze te hanteren in de concrete situatie waarin de vakgroepen zich geplaagd zagen. Met richtlijnen en aanwijzingen trachtte de projectleiding de vakgroepen zo goed mogelijk te steunen, maar ook voor de projectleiding gold, dat leerplannen ontwikkelen in de praktijk met docenten iets anders is dan met 'deskundigen' praten over leerplanontwikkeling. De richtlijnen werden 'al werkende' nog al eens gewijzigd, omdat ze niet of maar gedeeltelijk hanteerbaar bleken. De situatie werd nog bemoeilijkt door het feit, dat er tussen vakgroepen verschillen van mening over onderwijsdoelstellingen en de daarmee samenhangende wijze van leerplanontwikkeling bleken te bestaan. Een uniform stramien was daarom alleen globaal te handhaven. De leden van de vakgroepen hadden graag meer tijd gehad en de tijdsdruk deed zich steeds zwaarder voelen. Verschillende vakgroepen toonden zich dan ook enigszins ontevreden met hun eigen eindprodukt; zij vonden dat ze verschillende belangrijke aspecten niet of onvoldoende in hun deelraamplan hadden uitgewerkt.

3.3. Het verspreiden van deelraamplannen

Eind mei 1974 leverden de vakgroepen hun conceptdeelraamplannen in, waarna de projectleiding de eindredactie van het geheel verzorgde. Daarbij bleef de inhoud van de deelraamplannen buiten beschouwing, zoals blijkt uit het 'Woord vooraf' in elk deelraamplan: 'de deelraamplannen worden vanuit de projectleiding verspreid, hetgeen niet betekent dat de projectleiding het altijd in alle opzichten eens is met de inhoud van deze deelraamplannen'. Elk deelraamplan werd gedrukt in een oplage van 3300 exemplaren en in tweevoud verspreid onder alle scholen voor l.b.o. Ook een aantal andere instanties dan scholen (zoals: Inspectie, CML's en Nieuwe Leraren Opleidingen) ontvingen de deelraamplannen. Eind augustus was de verspreiding vrijwel voltooid.

3.4. Het ter discussie stellen van de raamplannen

Om de deelraamplannen met de docenten in het l.b.o. te bespreken werden er in het najaar van 1975 negen ééndaagse regionale 'responsconferenties' georganiseerd. Met de deelraamplannen werd een uitnodiging voor deze conferenties naar de scholen gestuurd. Het aantal aanmeldingen bedroeg ongeveer 4000; het aantal beschikbare plaatsen 900. De verdeling van de plaatsen geschiedde op grond van de volgende criteria:

- per vak een gelijk aantal personen
- een spreiding over de schooltypen evenredig met het aantal scholen in elk schooltype
- in principe van elke school tenminste één docent.

Het ochtendgedeelte van de conferenties was gewijd aan de harmonisatie en veralgemening in de onderbouw van het l.b.o. Na een korte inleiding door de projectleiding werd daarop in discussiegroepen nader ingegaan. 's Middags kwamen de deelraamplannen ter sprake. Het verslag van deze conferenties is inmiddels naar alle deelnemers en alle scholen voor l.b.o. toegezonden.

Als discussieleider en notulant fungeerden tijdens de conferenties behalve leden van de projectleiding ook de leden van de zgn. integratiegroep. Deze groep ging in augustus 1975 van start met als taak: 'het verzamelen en verwerken van de reacties op de deelraamplannen en het, met behulp van deze gegevens, ontwikkelen van een raamplan voor de onderbouw van het l.b.o.'. Deze opdracht zou voor de zomer van 1976 voltooid moeten zijn. De integratiegroep bestaat uit leden van de (voormalige) vakgroepen in principe uit elke vakgroep twee personen. De docenten in deze groep krijgen voor dit werk zes taakuren.

Naast het geven van reacties op de deelraamplannen tijdens de responsconferenties bestaat de mogelijkheid, schriftelijk commentaar rechtstreeks te sturen naar het secretariaat van het project. Op dit moment zijn daar enkele honderden commentaren ontvangen.

Op de conferenties zijn erg veel reacties naar voren gekomen; enkele van de meest belangrijke conclusies die men op grond daarvan zou kunnen trekken zijn:

- de meningen zijn zeer verdeeld, o.a. t.a.v. de inhoud van de deelraamplannen, de mate van harmonisatie en veralgemening, en de werkwijze van het project. Op vele punten kun je niet van het l.b.o. als eenheid spreken. De verschillen zijn echter dikwijls niet categorie-gebonden, maar hangen veel meer samen met algemene opvattingen over onderwijsdoelstellingen voor het l.b.o.
- de ontwikkeling en verspreiding van leerplannen is op zich onvoldoende om een verdergaande veralgemening en harmonisatie in het l.b.o. te bewerkstelligen.

3.5. Het herschrijven van de deelraamplannen, i.c. het ontwerpen van het raamplan, en de verspreiding daarvan

De werkzaamheden in het eerste halfjaar van 1976 staan volledig in het kader van het aanvullen, herschrijven en waar mogelijk zinvol op elkaar afstemmen van de deelraamplannen. Dit is het werk van de integratiegroep die, als de zaak volgens plan verloopt, in juni 1976 een concept-raamplan ontwikkeld heeft. De integratie-groep wordt daarop ontbonden. In het voorjaar van 1977 zal de verspreiding van het raamplan onder alle scholen van l.b.o. plaats vinden.

3.6. Ondersteuning van schoolwerkplanontwikkeling

Met name tijdens de responsconferenties is gebleken dat centrale leerplanontwikkeling - zoals het ontwerpen van een raamplan voor de onderbouw van het l.b.o. - op zich de scholen en de docenten onvoldoende steun biedt bij de ontwikkeling en uitvoering van een schoolwerkplan. Scholing van leerkrachten, uitwisseling van lesmateriaal en het opzetten van samenwerkingsverbanden in en tussen scholen komen naar voren als zeer belangrijke werkgebieden in de nabije toekomst. In hoeverre en op welke wijze de activiteiten in het project op deze gebieden gericht zullen worden is nog onderwerp van bespreking binnen de Landelijke Pedagogische Centra.

Noot

Nadere informatie over het project is verkrijgbaar bij: het secretariaat van het project 'Coördinatie 4-jarig l.b.o.', t.a.v. D. S. Nierop, Algemeen Pedagogisch Studiecentrum, Postbus 7888, Amsterdam, telefoon: 020-441815.